

HISTORICKÝ ROMÁN Z TĚŠÍNSKA

The background of the book cover is a detailed illustration of a mountainous landscape in autumn. In the foreground, there is a grassy hillside with some small trees and bushes. In the middle ground, there are two small, rustic houses with dark roofs, nestled among trees with yellow and orange foliage. In the background, there are rolling hills and mountains under a soft, hazy sky. A branch with white flowers and green leaves arches across the upper part of the cover, framing the title. Several small birds are flying in the sky.

Drahá Marto

**MIRIAM
BLAHOVÁ**

MOTTO

Drahá Marto

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.motto.cz
www.albatrosmedia.cz

Miriam Blahová
Drahá Marto – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2026

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

„I když se zatáhnou mračna, svět nezčerná ani
nevybledne, jen změní barvy.“

Miriam Blahová

je moje **MOTTO**

**MIRIAM
BLAHOVÁ**

*Drahá
Marto*

MOTTO

Příběh je volně inspirovaný životem Marty Rulfové.

*Některé okolnosti, události a postavy byly
pozměněny či zcela vymyšleny.*

Prolog

Venku panovala tma. Hluboká a nehybná, jako by svět za okny neexistoval. Podkrovní pokoj tonul v tichu přerušovaném jen občasným zapraskáním trámů. Stěny se sbíhaly ke krovu a vzduch voněl dřevem a inkoustem.

Místnost osvětlovala jen malá stolní lampa, která vrhala kužel světla na neuspořádaný stůl. Vedle listů papíru stál otevřený kalamář a stranou se kupily knihy. Všechno kolem zůstávalo ve stínu. Světlo se drželo jen papíru a roztržených mužských rukou.

Za jejich neklid nemohla celodenní práce. Rozechvívala je nervozita autora, jehož marné pokusy o napsání dopisu už několikrát skončily v koši. Na podlaze vedle něj se povalovaly další zmuchlané listy. Některé roztržené, jiné popsané sotva několika řádky.

Muž za stolem téměř nedýchal. Poprvé se přiblížil k závěru, aniž by škrtal. Vlasy se mu lepily k čelu potem a záda ho bolela, ale ani hodiny strávené psaním ho nepřiměly polevit. Občas se na okamžik zarazil, jako by hledal další slovo, pak se znovu sklonil a pokračoval.

„Neuvěřitelné,“ zašeptal po chvíli, když konečně odložil pero. Dlouze vydechl, a přestože inkoust ještě nezaschl, list si zálibně prohlédl. Pocítil náležitou hrdost.

Dopis nepsal poprvé, ale tento se vymykal všednosti. A především měl putovat k adresátce, která pro něj znamenala víc než kdokoliv jiný. Představa, jak jej Marta čte a úžasem rozšíří oči, ho těšila i děsila zároveň. Vyvolávala v něm obavy, že se nedokázal vyjádřit tak, jak chtěl.

Co když se svým vyznáním zesměšní a udělá ze sebe hlupáka? I přes zálibu v četbě se za literáta nepovažoval. Nedivil by se, kdyby všechna jeho slova a libozvučné obraty vyzněly naprázdno. Vždyť se ani vyjádřit neuměl, natož pak vylíčit své city.

Ale to se nikdy nedozvím, pokud se neodhodlám a dopis nepředám, rozhodl se. Pak se pokusil co nejpoohodlněji opřít a vžít se do role čtenářky, když list otevře.

*Drahá Marto,
snad toto gesto nebudete považovat za troufalé, ale
dopis se mi zdál jako jediná cesta k upřímnosti. To, co
Vám chci říct, v sobě nosím už dlouho, ale dodnes jsem
nesebral odvahu být otevřený.*

*Může se to zdát zvláštní – jako herec bych měl mít
řečnění nacvičené –, ale věřte mi, raději bych se týdný
učil pasáže replik, než mluvil sám za sebe. Vcítit se
do role a odříkat naučené věty je mnohem snazší než
otevření vlastního nitra. Připadám si, jako bych se
svlékal z kůže.*

*Ale proč Vám to vlastně píšu? Vy sama jste zkušenou
a výtečnou umělkyní.*

*To mě přivádí ke vzpomínce na sluncem projasněný
den, kdy nás společně obsadili do Zvíkovského raráška.
Vás pochopitelně do role urozené paní ze Šternberka,
zatímco mně připadl sluha Michálek. Vůbec se tomu
nedivím. Když jsem Vás tam tehdy uviděl – krásnou,*

odhodlanou a jako vždy půvabnou –, připadalo mi, že na obsazovací zkoušce nemám co pohledávat. Slova se mi komolila na jazyku, nedokázal jsem se soustředit. Dodnes žasnu, že se nade mnou slítovali a přidělili mi alespoň tu malou roli.

Ale jen díky ní jsem Vám mohl být nablízku. Dívat se, jak se usmíváte, jak přesvědčivě propukáte v pláč a pohybujete se po jevišti jako mýtická Ariadna, bylo tím nejbáječnějším, co jsem za svůj ochotnický život prožil. S naprostou upřímností přiznávám, že bych přijal i roli švába, jen abych o tu příležitost nepřišel.

Jste jiná než ostatní. Nádherná – což, tuším, slýcháte často. Já však Vaši krásu vnímám jinak. Není okázalá, jak ji vídáme ve výkladech krejčovských salonů. Nevynikáte barvou rtů ani úpravou vlasů, a přece jste uhrančivá. Rozpoznávám ve vás mámení Kleopatry, o níž psali, že dokázala zbavit mysl rozumu. A když Vaše oči zabloudí k těm mým, ocitnu se v teple dřevěné místnosti, která voní po vosku, pryskyřici a sušených bylinách. Je v ní klid, jaký jsem nikde jinde nepoznal.

Připadám Vám jako sentimentální hlupák?

Hlupákem bych se stal, kdybych Vám tento list nenapsal. Ano, měl jsem to udělat dřív. Pokusit se k Vám přiblížit, otevřít Vám své srdce a nabídnout Vám ho. Pokaždé, když jsem s Vámi, se totiž rozezní jako zvon. Rád bych byl důmyslnější, vymyslel nápaditější přirovnání, ale i taková slova mohou být pravdivá. Teď už to vím...

Proto se nyní před Vámi pokorně klaním s jedinou, přesto pro mě zásadní otázkou: Stanete se mou?

Nenabídnu Vám dům se zahradou, komornou ani automobil, ale i věrnost, obdiv a láska mají svou cenu.

Neslíbím Vám hedvábné šaty ani šperky, zato jistotu naleznete v mých pažích, které Vás obejmou vždy, když se zachvějete. Naše spižírna možná nebude přetékat zásobami, ale zasytí nás smích. A pokud mě vyslyšíte a mé city opětujete, vybudujeme vše, i to hmotné, společně. Proplujeme životem jako Odysseus a Penelopé, zpečetíme to, co jiní považují za samozřejmost, a naše duše se promění v jednu společnou.

S odpovědí nemusíte spěchat. Dobře si všechno promyslete. Budu trpělivě čekat třeba i do soudného dne. S jistotou totiž vím, že žádný takový dopis už nikdy nenapišu. Žádná jiná žena ve mně taková slova neprobudí.

Marto, i pokud byste řekla ne a moje srdce tím rozpůlila vedví, nikdy Vám to nebudu vyčítat. Ani se na Vás nebudu zlobit... Pamatujte na to, prosím.

S láskou

Váš oddaný sluha Michálek

I.

Život na Těšínsku

(1939 – 1940)

1. ZÁŘÍ 1939

V kuchyni voněla káva, na stole ležel v ošatce chléb a vedle něj máslo, které si ještě udrželo chlad ze sklepa. Zašlá dlažba už pamatovala ledacos. Marta přešla v pantoflích s páskem a dřevěnými podpatky ke stolu, uchopila nůž a namazala chléb pro svého osmiletého bratra. Jako obvykle ho povinnosti nezajímaly.

„Tak šup, jez. Pokaždé se loudáš,“ napomenula ho, ale v očích jí zajasalo.

Vždy Otu škádlila a ani teď, ve svých osmnácti letech, si to nedokázala odpustit. Jedině on ji svými nápady a lumpárny pokaždé vrátil do dětství. A na to vzpomínala s láskou.

Ota si místo odpovědi nacpal půlku krajíce do pusy a obrátil oči v sloup.

„Ty jeden,“ ohnala se po něm utěrkou, ale to už do sourozeneckého popichování zasáhla matka.

„Marto,“ ozvala se od kachlových kamen. „Podej mi, prosím, zástěru.“ Přendávala kastrol na plotnu a nechtěla si polít své oblíbené domácí šaty. Vlasy jí držely v drdolu, pohupovala se v bocích a v dceři tím vyvolávala pocit bezpečí.

Všechno kolem ji uklidňovalo.

Dům sice Kaletovým nepatřil – měli ho ve správě –, přesto pro ni představoval úkryt před světem. Ráda trávila čas na verandě, kde se nejčastěji vyhříval Váleček, v provoněné kuchyni, v ložnici rodičů i v malém Ladislavově pokojíku. Nejvíce jí však přirostla k srdci místnost, kterou sdílela nahoře s Otou. Do patra se stoupalo po schodišti, které u třetího schodu vrzalo, a z chodbičky se vcházelo k majitelům domu, do hostinského pokoje a do jejich království. Malého a podlouhlého pokoje, kam se kromě dvou postelí, skříně a truhly nic dalšího nevešlo, ale patřil jen jim.

Právě ke starodávné truhle s ornamenty vyřezávaných růží chtěla zamířit hned po snídani. Do Těšína dnes nemusela, v obchodě měli inventuru, proto sprádala plány, jak vytáhne –

Najednou se zarazila. Ticho kuchyně přerušilo náhlé bouchnutí dveří.

„Co to bylo?“ zamumlal Ota s plnou pusou a tázavě pohlédl na matku.

„Láďa,“ utrousila, aniž se otočila. „Kdo jiný by to byl? Tříská, jako by nepoužíval ruce.“

Marta se zadívala k chodbě. Tušila, že matka říká pravdu. Její starší bratr už včera zmiňoval, že hned zrána vyrazí na čekanou. Měl směnu až k odpoledni a nedokázal se smířit s představou, že by lenošením promarnil jítro. Otec zase trávil den ve službě. Pracoval u dráhy, kam odcházel s rozbřeskem a domů se vracel až k večeru.

„To jsem zvědavý, jestli něco chytil.“ Ota nemohl vydržet, až se Ladislav objeví ve dveřích.

To, co následovalo, však nečekal.

Do kuchyně vpadl muž, který se bratrovi podobal jen vzdáleně. Měl totožnou výšku, držení těla i kučeravé

hnědé vlasy, ale z obličeje mu vymizela všechna přívětivost. Po bledé tváři mu přes škrábance a pohmožděniny stékaly čůrky potu. Vytřeštěné oči mu kmitaly po všech přítomných a rty, stažené do tenké linky, se trásly, jako by pod nimi drkotaly zuby.

„Láďo!“ vykřikla matka a rozhodila rukama. Málem převrhla kastrol. „Co se stalo?“

„Divočák?“ odhadoval Ota a poskakoval kolem v očekávání dramatického vyprávění.

„Upaluj,“ utrhla se na něj matka, ale to už držela hadr, který přiložila otřesenému synovi na tvář. Od spánku k čelisti se mu táhla podlitina a modrala.

Marta strnula. Chtěla bratrovi pomoci, být k užítku, ale nakonec se jen opřela o stůl. Pozorovala výjev před sebou jako v mrákotách. Srdce jí tlouklo strachem. Ačkoliv viděla sourozence už mnohokrát potlučené, tentokrát Ladislavovy oči prozrazovaly, že ho ochromil šok.

„No tak mluv,“ popoháněla ho matka.

Mladík ve špinavých kalhotách přešel k židli, svezl se na ni a roztřeseným prstem ukázal na malovanou konev s vodou. Až poté, co se hltavě napil, spustil. „Ještě než se rozednilo,“ začal přerývaně, „vydal jsem se ke Kozubové. Chtěl jsem dojít na Novou louku, kam chodíváme s otcem,“ podíval se na matku i sestru, zda se v jeho vyprávění orientují. Jelikož nikdo nic nenamítal, pokračoval. „Šlo se mi dobře, byl jsem tam raz dva. Vyhlédl jsem si post a čekal. Po chvíli se objevila zvěř,“ zakončil krátce, ale Marta, která si nevědomky začala namotávat pramen vlasů na ukazováček, popustila uzdu své představivosti.

Před očima se jí rozprostřela louka, na kterou tolikrát kráčela s otcem i bratry. V představách viděla, jak se kolem Ladislava pomalu rozplývá mlha, jak stromy ztrácejí své

ostré obrysy a svět se barví do šeda. Mezi nimi se pohnul první hřbet. A za ním další. Ticho narušily těžké jelení kroky provázené ševlením trávy pod kopyty.

Ladislav v její mysli okamžitě použil dalekohled. Parohy v ranním přísvitu připomínaly královské koruny a z nozder zvěře stoupala pára jako bílé obláčky.

Nemohl vystřelit. Ta podívaná byla ohromující. Rozhodně se nejednalo o škodnou.

Martiny ostré rysy v tu chvíli zjihly. Cítila pokoru k přírodě a její hnědé oči zastřel zasněný výraz.

Bratrovo odmlčení však netrvalo dlouho. „Pak jsem uslyšel hukot,“ vyhrknul. „Nejdřív zdaleka, ale rychle se přibližoval. Přicházel od západu, tak jsem si myslel, že to bude polský průzkumný letoun.“

I ostatní členové rodiny takové hlídky vídali. Tentokrát se však o běžnou situaci nejednalo.

„Měl jsem pravdu, i když jen napůl,“ podotkl. „Bylo to letadlo, co kroužilo nad lesem – chvíli se naklánělo napravo, pak nalevo, jako by si vybíralo cíl. A pořád se přibližovalo. Tehdy jsem to uviděl.“

Napětí v místnosti houstlo. Posluchači tajili dech, zatímco Ladislav přivíral oči, jako by se mu výjev vracel. Vrásky mezi obočím se mu prohlubovaly, líce mu stáhlo napětí a prsty, které ještě před chvílí svíraly hrnek, se mu roztrásky.

„Co?“ pobízeli ho netrpělivě ostatní.

Až s hlubokým nádechem se odhodlal. Nechtěl to vyslovit, ani své blízké děsit, ale věděl, že pravda se zamlčet nedá. „Hákový kříž,“ pronesl s tím největším opovržením. „Na křídlech byl místo polského znaku hákový kříž.“

Tušili to. Všichni včetně Oty. Vždyť o hrozbě války kázali i v kostele. Přesto stále věřili, že taková zpráva nezazní. Zpracovat ji jim zabralo dalších pár vteřin.

„To není možné,“ zalapala matka po dechu. „Vždyť...“ Svět před očima se jí rozmazával, proto dosedla na židli a pevně se chytila stolu.

Ota k ní okamžitě přiběhl. Tahal ji za sukni, lamentoval, ale ona ho nevnímala. Nepřítomně vyhlédla z okna, jako by ji duše náhle opustila a putovala až za nedaleký pahorek.

„Začali střílet,“ pokračoval Ladislav. Chtěl popsat, jak utíkal lesem, větve ho šlehaly do tváří a několikrát zakopl a upadl, ale více dodat nestačil. Jako potvrzení toho nejhoršího se zvenčí ozval rachot. Tlumený, pravděpodobně přicházel z dálky, ale skutečnější než vlastní dech. Zlověstné výstřely.

Marta přiskočila k oknu, aby ho zavřela. Vítr jí rozčechral ofinu, ale ani tabule skla nedokázaly odvrátit nevyhnutelné. Válku.

Potom se otočila s nadějí, že jí ostatní sdělí, co bude dál. Nikdo však nepromluvil. Ztuhli stejně jako ona.

„Zásoby! Musíme je schovat,“ vzpomatovala se znenadání matka. Hlava jí třestila a stavěla se na odpor – nejraději by se schovala do sklepa, odkud by nevytáhla nos –, ale ochránářský instinkt ji přiměl velet. Martu vyslal pro kozu, Otu do spižírny, Ladislava na pahorek. Bála se o něj, ale tušila, že právě na vyvýšenině, která poskytovala výhled od dýmícího Třince s železárnami až po stoupající Jablunkovský průsmyk, už se scházejí sousedé, aby se poradili. Sama pak pobíhala po chalupě a sbírala do tašky to nejdůležitější. Prádlo, léky a příkrývky.

Marta mezitím bojovala s kozou. Zvíře se vzpouzelo, cítilo neklid a strnulo na louce strachy. Stejně otřesená dívka však nepolevila a dovekla ho do kůlny. Když zavírala vrátka, ohlédla se k pahorku. Doufala, že uvidí

vracejícího se bratra, ale v tu ránu se jí kolena podlomila otřesy.

Stačily tři rány.

Tři zadunění, která rozechvívala zem.

Nedaleko vybuchly granáty.

∞ 2 ∞

2. ZÁŘÍ 1939

Voda v neckách vychladla jako každou sobotu dopoledne, když došlo na velké praní. Slunce se líným pohybem na obloze posunulo výš a naznačilo tím, že oheň pod plotnou nyní neobstará jen vyvaření prádla, ale i přípravu oběda. Nebyl důvod zatápět dvakrát. Matka uvažovala prakticky a dodržovala své zvyky. Předem namočené prádlo vždy vydrhla, propláchla čistou vodou a vyvařila. Ani včerejší vpád nacistů do Návsí jí v tom nemohl zabránit.

„Vylijeme to támhle,“ ukázala na konec zahrady, kde mýdlová voda neuškodí zelenině ani ovoci.

Marta ji poslechla. Popadla madla necek a v mírném předklonu společně s matkou dorazily k nízkému remízku. Tam kád' vyprázdnily a opřely ji o plot.

O chvíli později už zase seděla na lavičce před domem, drbala za ušima Válečka a hleděla do prázdna. Mourovatý kocour předl, otíral se jí o sukni a vyhříval se, zatímco si Marta vybavovala včerejšek.

Když se na louce vzpamatovala, i přes trýznivý strach o bratra utíkala domů. Tam se ukryla s matkou a Otou ve

sklepení. Do šedivého, vlhkého a zatuchajícího prostoru zanedlouho dorazil i Ladislav. Otřesený, ale kupodivu nezraněný, což vedlo k radosti.

„Ty žiješ!“ objímala ho matka, které se po tváři kutálely slzy. Ze srdce jí spadl balvan.

Stejně vroucné bylo přivítání sourozenců. Ota, pobledlý a k smrti vyděšený, chytil bratra za ruku a nehodlal ho pustit, ani když Ladislav začal vyprávět.

„Byl jsem už skoro u kopce, když se najednou objevilo letadlo. Hned jsem se přikrčil, ale mířilo dál. Obkroužilo pahorek, jako by na něco čekalo, a začalo klesat. Ani trochu se mi to nelíbilo. Zakřičel jsem na sousedy před sebou, ať zastaví, ale to už zazněla rána. A potom další a další.“ Pohyb jeho paží demonstroval mohutnost výbuchů.

Ota i Marta se přikrčili, matka zakroutila hlavou. „Neděs je,“ špitla k synovi, ale zlobit se nedokázala. Prožít něco takového muselo být otřesné.

Pokračování příběhu popisovalo paniku. Sousedé se rozběhli do chalup, lamentovali a naříkali, i když nikdo nebyl zraněný. Zmatek vyburcoval Ladislava k návratu. Nyní, když se mačkali na špinavé podlaze a chlad je svíral stejně jako obavy z budoucnosti, rytmus jejích srdcí pomalu zpomaloval. Žádné další dunění už nepřišlo.

Takto semknutí vydrželi ve sklepení až do večera, dokud se nevrátil otec. Všechny objal a oddechl si, přestože nepřinášel dobré zprávy. Německá armáda, jak se dozvěděl od kolegů a sousedů, obsadila během jediného dne většinu území Těšínska. Do Jablunkova a Návsí vpadla dokonce dopoledne. A to téměř bez odporu. Místní by rádi zbójili a rvali se, ale tento kout země už jim stejně nepatřil. Navíc věděli, že jsou v oslabení. Proto dění jen

bezmocně pozorovali a s nenávistí si šeptali o menšině, která neotálela a vítala své *osvoboditele* s radostí.

„Proč granáty?“ dožadoval se vysvětlení Ladislav. V přítmí kuchyně hledal v otcových očích odpovědi. Nerozuměl tomu, proč Němci útočili na bezbranné lidi.

„Věděli, že nejste vojáci,“ potvrdil jeho domněnku otec. „Jen vás chtěli vystrašit a zahnat domů. Tak jsem to aspoň slyšel.“

„A pak přestali i střílet,“ doplnila ho matka.

Měla pravdu. Zvuky zvenčí zanedlouho utichly, jen z polského území, kde se pravděpodobně stále bojovalo, zněla kanonáda.

„Co bude dál?“ nepřestával se rozčilovat Ladislav. Jako jediný mířil přímo k věci. Marta měla také otázky, ale nedokázala je vyslovit nahlas. Choulila se v dece, přestože chlad necítila, a sledovala dveře. Bála se, že se znenadání rozrazí a dovnitř vpadnou vojáci. Ota už naštěstí spal.

„Kdo ví,“ rozhodil otec rukama. „Zítra třeba obsadí úřady a školu, začnou zabavovat majetek... nebo vymyslí ještě něco horšího.“ S povzdechem se zvedl, přešel ke kredenci a z horní zásuvky vytáhl plechovou tabatěrku. Jeho stín na stěně v tlumeném světle a se zataženými závěsy připomínal obra. S rameny řezníka, kterým se kdysi vyučil, i když u řemesla nezůstal. Na jatkách poznal příliš bolesti.

Marta na něj zírala s úžasem, přestože sama podědila jeho výšku i sílu. Po matce útlost a pružnost, za což byla vděčná. Příroda je nevyzpytatelná, a přece vždycky ví, co dělá.

„To už tu jednou bylo,“ odfrknul si Ladislav a ostatní sborově přikývli.

Nechtěli vzpomínat na loňský podzim ani hloubat nad budoucností. I kdyby přemýšleli do noci, stejně by nebyli

moudřejší. Jejich přítomností se stala nejistota, která je doprovázela až do snů.

„Půjdu se projít,“ zašeptala Marta k Válečkovi, jako by jí rozuměl. Prádlo už viselo na šňůře, oběd se vařil na plotně, proto zatoužila alespoň na chvíli na všechno zapomenout. Naštěstí věděla jak.

Vstala z lavičky, vyběhla schody do patra a vytáhla z truhly vše potřebné. Ještě předtím, než vyrazila ven, zamířila do kuchyně pro svolení. Práce v chalupě nikdy neubývalo.

„Jen běž,“ povzbudila ji matka. Její hlas zněl unaveně, jako by sama nejraději utekla a zapomněla na vše, co se děje.

Marta zamířila z kopce po pěšině, která se klikatila mezi stromy a vedla až k rybníku. Tam, jen pár minut chůze od domu, se chodila koupat s bratry. Břehy zarůstaly trávou a ve vodě se zrcadlilo slunce.

Jejich dům stál v okrajové části obce, které se říkalo Kostkov. Osamělý, v sevření lesů a polí, odkud to všude měli daleko. Přesto si nikdy nestěžovala.

Během chůze se jí vybavovaly nejrůznější vzpomínky. Na jestrába, který jednou vletěl za slepicemi až do stodoly, nebo na lišku, co za bílého dne popadla jednu z nich přímo pod okny a uháněla s ní do lesa. Na zmiji, která byla nebezpečná, přesto neodmyslitelně patřila k přírodě. Svíjela se tehdy na dvoře a drze syčela na Válečka, který kolem ní kroužil s naježeným ocasem.

Marta se pousmála. Krátce, ale s velkou nostalgií. Nechtěla na válku myslet. Vždycky tu bývala šťastná, stejně jako tehdy, když do Návsi, vesnici v podhůří Beskyd,

zavedli elektřinu. Stála na ulici jako šestileté děvčátko vedle rodičů, když se na dřevěném sloupu rozsvítila žárovka. Lidé z okolních domů vycházeli ven a postávali se zakloněnými hlavami, jako by se dívali na zázrak.

A on to zázrak byl.

Od té doby se tu ledacos změnilo.

Domy se zahradami a stodolami už nestály roztroušené po celém katastru, ale přiblížily se více ke středu – k obecnímu domu, nádraží a silnici vedoucí k Jablunkovu. Zvony z evangelického kostela každou hodinu oznamovaly čas a zároveň napovídaly, zda je vhodná chvíle zamířit do konzumních krámů či do pekárny. A ti nejvybíravější si mohli rozšířit obzory v kině Elektra nebo hostinci pana Mrózka.

Zaměstnání však Návsí kromě pily a železniční stanice mnoho nenabízelo. Lidé museli za výdělkem cestovat do třineckých železáren, do karvinských dolů či do Ostravy.

Marta pracovala v Těšíně, tak daleko jezdit nemusela. Dnes se však rozhodla pro vlastní skromnou túru. Věděla, že si k Zámčiskům zajde, ale nevadilo jí to. Vyhnula se středu obce a obezřetně sledovala okolí, zda ji někdo nesleduje.

Zvládnou v tomto rozpoložení vůbec kreslit? Pohladila desky v podpaží a ustaraně nakrabatila nos. Neznepokojoval ji ruch ani sousedé, ale vnitřní neklid. Pokaždé když se jí sevřel žaludek, *kouzlo* v její duši ztratilo svou moc.

„Kouzlo,“ zašeptala sama pro sebe. Kdy o něm slyšela poprvé? Možná právě v těch šesti letech... nebo ještě dříve.

Nevybavovala si konkrétní datum, zato si v mysli uchovala vše, co jí tehdy řekla matka.

„Ráda kreslíš,“ řekla jí něžně, když do hlíny vyrývala sluníčko. „A taky zpíváš a tancuješ, že?“

„Moc,“ zazářily jí oči.

„A co cítíš, když kreslíš?“

Marta se zamyslela. Nikdy dříve ji nenapadlo to zkoumat, ale teď, když se soustředila, rozeznávala ledacos. „Tady,“ položila si ruku na srdce, „je mi teplo, jako když sedím u kamen. Až do břicha to jde. A v ruce to šimrá... Ale je to hezké.“ Najednou se zarazila. „Nejsem nemocná, maminko?“

„Ale kdepak, zlatíčko,“ sevřela ji matka v náručí. „Něco ti prozradím. To, co v sobě máš, je kouzlo. Dar, který nemá každý. My dvě,“ spiklenecky na ni mrkla, „s ním děláme svět krásnější. Kreslením, zpěvem a tancem.“

Tak se daly dítěti popsat vlohy a láska k umění.

Marta, přestože už věci uměla pojmenovat správně, v *kouzlo* věřila dodnes.

Vzpomínky jí ukrátily čas. Ani se nenadála a minula pilu. Nyní už stála na cestě nedaleko řeky, odkud se klikatila nahoru serpentina.

Dlouze si povzdychla.

Kopec, štěrkovitý a posetý vyčuhujícími kořeny, nahore skýtal odměnu. Ne nadarmo se mu říkalo Zámčiska. Tradovalo se, že tam stával zámek, jehož prostopášný pán upsal za měsíc dukátů svou duši ďáblu. Když dluh nesplatil, ďábel si ho odnesl a zámek se propadl do země. Věrohodněji však zněl příběh, že tam kdysi stával hrádek chránící kupeckou cestu, než ho podmáčely záplavy a čas roznesl zdivo dolů.

Výhled ale zůstal. A právě ten chtěla Marta zachytit na papír.

Rozhlédla se – nikde nikdo. Vykasala si sukni nad kolena a přidala do kroku. Svaly na lýtkách se jí napínaly jako struny na houslích, dech jí přeskakoval, ale nezpomalila.

Setřela si pot z čela a ještě zrychlila, poháněná touhou stanout na vrcholu.

„Ani to nebolelo,“ vydechla, když zdolala poslední úsek. Před ní se rozprostřela mýtina rovná jako hladina rybníka, pokrytá zeleným kobercem protkaným ostrícemi a posledními květy vrbovky. Ze tří stran ji střežily smrky a modříny, na západ zůstávala otevřená s výhledem až k třineckým hutím.

„Tak jsem zase tady,“ zašeptala obřadně, když usedala do trávy na okraj strmého srázu. Nebezpečí sesuvu půdy ji neodradilo. Výhled na Návsí a pstruží ráj pod ní ji konejšil. Všechno se v ní tetelilo blahem, umocněné čistými čtvrtkami a uhlem, který vytáhla z kapsy.

Milovala svou obec, přírodu kolem ní a chvíle, kdy mohla tvořit. Možná právě díky své umělecké duši dokázala dar života tak ocenit. I když zrovna na Těšínsku nebýval život snadný. Vládla tu každodenní dřina, bez níž by lidé neměli co jíst. Mnozí pak hledali útěchu v kořalce. Marta jim to zazlívala. U nich doma se nepilo, otec to odsuzoval, obzvlášť poté, co jeho děd prohýřil majetek v hospodě. Osudy sousedů však nešlo zvrátit.

Mezi dlouhými tahy, jimiž načrtávala obrysy kopců, se zachmuřila. Nechtěla minulost oživovat, přesto se jí kradla na mysl. V dobách, kdy ještě chodila na obecnou školu a svět se jevil jako bezstarostný, totiž bydleli...

∞ 3 ∞

10. ČERVNA 1928

...ve výtopně, kde cihlové zdi sálaly horkem, voda šplouchala v rezervoáru a dětské hlasy se mísily s duněním lokomotiv.

Marta seděla na tvrdé dřevěné lavici, v rukou svírala klacek, který představoval ovládací páku, a s vážným výrazem hlásila zastávku: „Návší! Vystupovat!“

Daleko lépe by se jí na strojvedoucího hrálo v lokomotivě, ale ta na slepé koleji za domem nestála. Musela si vystačit s vyřazeným nákladním vagónem a kabinou pro brzdaře.

Pod nohama jí vrzaly staré, prasklinami protkané fošny a z otevřeného okna do budky proudil teplý červnový vánek. Když si klacek přitiskla blíž a pootočila jím, představovala si, že vlak nabírá rychlost. Štěrbinami ve dveřích pronikalo dovnitř světlo, které se větrem houpalo po stěnách, jako by za nimi ubíhala krajina.

„Pozor, zatáčka!“ zahlásila neviditelným cestujícím. Pak se postavila, aby dosáhla na zarezlé brzdové kolo. Nepohnula s ním ani o pídí, přesto se jí tělo zachvělo vzrušením.

Vtom na kovových schůdcích zaduněly boty a dveře se rozlétly.

„Měníme směr!“ zahulákal Ladislav, sotva vklouzl dovnitř. „Jedeme do Varšavy!“ Poté sáhl po klacku, který Marta svírala. „Dej to sem, teď řídím já,“ prohlásil a natahoval se přes sestru.

„Ani za nic,“ odsekla a bránila *ovládací páku* tělem.

„Stejně se máš jít převlíct, jdeš do kostela,“ nedal se odbýt ten paličák.

To mi dělá naschvál, mračila se dívka, když uraženě mířila ven. Dlaně zatínala v pěst, tváře jí rudly vzteky. Na malou chvíli se ještě zatoužila vrátit a dát bratrovi lekci, ale nakonec jen seskočila ze schůdků a prošla mezi kolejnicemi.

U boudy se protáhl sousedův voříšek a po očku ji sledoval, jak míří k verandě.

Jeich dvoupokojový byt se nacházel spolu s dalšíma dvěma v novém domě Československých drah. Budova spíš připomínala nudli než domovy tří rodin, přesto si maminka pochvalovala zavedený vodovod, záchod a spíž. Sousedy by však Marta nejraději vyměnila. Přímo vedle nich bydlela její spolužačka, protivná Miluše, a třetí byt obývali Wodzovi. Poláci, kterým ani jedno z Kaletovic dětí nestálo za pozdrav.

„Pospěš si,“ popohnala stále ještě nahněvanou dcerku maminka. V nažehlených šatech si ukládala do kabelky zpěvník a drobné na sbírku. „Ještě že bohoslužba začíná až v devět. Snad ji stihneme.“

Marta byla za pozdní ranní mši většinou vděčná, tentokrát ji však stejně jako bratr chtěla mít už za sebou. Škoda, že se nenarodila jako kluk. Ten docházel s tatínkem do římskokatolického kostela v Jablunkově, zatímco maminka si u dcerky prosadila evangelickou víru. Kdyby tomu tak nebylo, Marta by teď jela do Varšavy.

Její zakaboněný výraz ale projasnil úžas, když na posteli spatřila šaty z jemné tmavomodré látky, v pase stažené páskem a s bílým límečkem. Přistoupila k nim, opatrně je pohládila a mezi prsty si nechala proklouznout chladičnou látku.

„Chtěla jsem ti je dát až na konci měsíce, abys mohla udělat parádu při rozdávání výkazů,“ vysvětlovala maminka. „Ale neudolala jsem. Ač jsou z druhé ruky, vypadají jako nové.“ V jejím hlase zaznívalo potěšení, zatímco dceři upravovala límeček a uhlazovala záhyby, jako by oblékala panenku.

Marta cítila, jak se jí hrudí rozlévá vděčnost. Ty šaty patřily k nejkrásnějším, jaké kdy měla. A budou její chloubou dnes při bohoslužbě i poslední školní den.

V duchu už kráčela školní chodbou, spolužačky se za ní ohlížely a na tváři pana učitele zářil pochvalný úsměv. Docházku do školy milovala. Ta jejich, Masarykova obecná škola v Návsi, jí připadala jako nejkrásnější budova široko daleko. Plná světla a širokých chodeb, s tělocvičnou, dílnami a hřištěm, kde se na jaře hrávala vybíjená a v zimě koulovaná. V kuchyni se v chladných měsících vařila polévka pro děti z odlehlých částí obce a o velké přestávce se podávalo teplé mléko, kakao nebo káva.

Nejraději však mívala předvánoční čas, kdy Praha, coby patron školy, společně s Maticí školskou připravily pro žáky ze skromných poměrů bohatou nadílku. Ve třídě stál ozdobený stromeček, z kamen sálalo teplo a školnice roznášela koše s oblečením a botami.

Nyní v těch nádherných tmavomodrých šatech měla pocit, že se k ní kousek vánoční radosti vrátil už v červnu.

„Běž napřed, já ještě zaběhnu za Láďou,“ pobídla ji maminka a lehce ji popostrčila na dvorek.

Dívka zamířila kolem cihlové budovy nádraží. Za ní se zvedal rezervoár vody, z něhož vedlo potrubí do strojního domku. Tam topič, pan Hruška, ohříval vodu pro celou výtopnu. Hned u strojovny se nacházela malá místnost na omytí, kde byly v podlaze zapuštěné dvě velké kádě, kam se vměstnalo i pět dětí najednou. Když topič pustil páru, připadaly si jako v lázních.

Těsně k nádraží přiléhal dům strojvůdce, kde přebýval strojník s rodinou. Minula je bez povšimnutí a vykročila k prašné silnici, když se zarazila. Naproti ní přicházela o rok starší, přesto drobnější dívka. Na ramena jí splývaly plavé neučesané vlasy a zpod řas hleděly dvě pichlavé modré oči. Čišela z nich zloba a závist.

Miluše, zachmuřila se Marta a celá se napjala.

„No podívejme,“ protáhla plavovláška a přeměřila si spolužačku od límečku až ke střevícům. „Vyparáděná jako na ples. Hraješ si na bohatou, co?“ Hlas jí zněl posměšně a její zašlé, místy potrhané šaty a boty se skoro neexistujícími podrážkami dodávaly jejím slovům jedovatý nádech.

Marta ji neměla ráda. Už jednou se kvůli ní dostala do maléru. Jindy v neděli, také při cestě na bohoslužbu, jí Miluše nakukala, že se v Africe lidé zdraví vyplazeným jazykem. Marta pak s dobrosrdečným přesvědčením předváděla sousedům jeden *pozdrav* za druhým, což se nesetkalo s pochopením a doma ji čekal výprask.

„To není pravda,“ bránila se, protože si na bohatou nehrála.

„Myslíš si, že jsi hezčí než já, co?“

„Ne!“

„Myslíš!“ vedla si Miluše svou. „Jsi pyšná a parádivá.“

„Nejsem,“ vyhrkla Marta, začínalo jí být do breku.

„Tak to dokaž,“ pronesla Miluše až překvapivě vážně. V očích jí zajiskřilo. Pak kývla k příkopu, rozběhla se, ladně ho přeskočila a hned se vrátila zpátky. „No?“ naparovala se. „Nebo se bojíš o ty svoje šaty?“

Teď už toho měla svátečně oblečená dívka až po krk. Příkop nebyl široký, navíc ho nepřeskakovala poprvé. Při pomýšlení, co si ta protiva dovoluje, si vykasala sukni, přeměřila vzdálenost a rozběhla se. Stačilo se pořádně odrazit a už se viděla na druhé straně, když... Střevíce jí na trávě podklouzly a ona skončila v bahně.

Okolím se rozezněl smích. Miluše se popadala za břicho a ukazovala prstem na Martu, která zezelenala stejně jako voda v příkopu.

Toto nebylo neštěstí, ale hotová pohroma. Po lýtka uvězněná v břechce si prohlížela šaty, jejichž spodní část pohltila zahnívající špína. Nechtěla plakat, slzy jí však stékaly po tváři jako provazy deště. V hlavě měla prázdno, v duši strach. Co až ji uvidí maminka? A co hůř – co když šaty už nepůjdou vyprat?

Prodírala se ke břehu, lovila ze dna střevíce, měla chuť klít. Nestačila však ani otevřít pusu, když se zdálky ozvalo šokované zvolání: „Marto!“ Maminka jí běžela vstříc, oči plné hněvu a bolesti.

Dcera v tu ránu jen naprázdno polkla.

Nejen že se Miluše vypařila, ale Martě okamžitě došlo, že se dnes nedostaví do kostela, přijde o cestu do Varšavy a doma ji čeká výprask, na který jen tak nezapomene.

V podvečer se vagónem nerozléhal smích ani povely strojvedoucího. Marta seděla shrbená na lavici, masírovala si

hýždě a při každém doteku sykla bolestí. Tenkrát to dokonce odnesla zlomená vařečka.

Maminka dětem opakovala, že je bije nerada, ale Marta si trest zasloužila. Oblečení dědila po bratrovi, nové dostala jen výjimečně, většinou o svátcích. Měla být opatrná, a hlavně používat hlavu, jak jí připomínal Ladislav.

Nic naplat. Nechala se napálit, zničila si šaty a vykolejovala *výslužku*. Mohla být vlastně vděčná, že se nic nedozví tatínek. Další vařečku by už doma postrádali.

„Maminka za to nemůže,“ opakovala si šeptem, přestože ji z vagónu nikdo slyšet nemohl. Nedokázala se na ni hněvat. Zato na Miluši se zlobila celou svou duší. Nenávisť ji páčila víc než pohmožděniny na zadku. A podněcovala vztek uvnitř ní. Nikdy by ji nenapadlo, že dokáže nenávidět, a přece ji to život naučil.

Na zrezivělých stěnách se odráželo poslední světlo dne, vůně starého dřeva se mísila s olejovým pachem. Vládlo zde ticho připomínající mlčenlivost po návratu domů. Do kostela už samozřejmě nešly, místo toho se pustily do praní.

Marta pozorovala maminku, jak na šaty sype Radion, který s prádlem dokázal dělat divy. Dnes byl jejich jedinou nadějí.

„Zajdi pro mléko,“ promluvila na ni od rána poprvé, když dopraly a dojedly oběd. Pokyn nepůsobil jako trest, spíše jako úleva. Maminka jí ještě neodpustila, ale snažila se prohřešek přejít. „Konev je támhle,“ ukázala k lavici u dveří.

Netrvalo to dlouho a dcera se vrátila. Mlčky postavila konev na stůl a rozhodla se byt opustit. Potřebovala soukromí, kde se mohla vyplakat.

Nebyl to však jediný důvod, proč zamířila do vagónu. Podvědomě čekala, že se ve dveřích objeví Miluše.

Nejraději by jí vyškrabala oči, alespoň „promiň“ by si zasloužila. Nic víc po ní nechtěla.

Dveře se však neotevíraly a den se krátil. Za okénkem se smrákalo a Marta věděla, že brzy bude muset jít spát, což nepřípadalo v úvahu.

Neusnu, dokud se mi neomluví, usmyslela si. Musí to napravit! rozhodla se, když sestupovala po kovových schůdcích. Určitě už je na cestě, přesvědčovala samu sebe, i když jediný, kdo jí kráčet naproti, byl svěží podvečerní vzduch.

Odhodlání ji hnalo vpřed, přesto ji přemohl strach. Zastavit se u Miluše jí najednou nepřípadalo moudré. Bydlely vedle sebe, ale dosud ji nenavštívila. Její otec, protivný, zlý pán, často křičel a nadával. Stěny jejich bytů jako by v těch chvílích neexistovaly.

Maminka pokaždé jen pronesla, že tu chudinku snad zabije, ale nikdy nezasáhla. „Do cizích záležitostí se nesmíme vměšovat,“ vysvětlovala pak dcerce, která tomu nerozuměla. A ani netušila, proč od nich Milušina maminka odešla. Jen jednou slyšela tatínka říct, že udělala to nejlepší, co mohla.

Teď už stála téměř na jejich verandě. Zastavila, přestože jí srdce zrychlilo. Zatažené závěsy, před prahem odpadky a u stěny polorozpadlá židle napovídaly, jak se jejich domácnosti liší. Navíc se ze škvíry pode dveřmi linul zatuchlý pach – směs kouře, kořalky a něčeho těžkého, co nedokázala rozeznat. Najednou si nebyla jistá, jestli chce zaklepat.

Přesto zvedla ruku a třikrát, skoro neslyšitelně, zaťukala.

Bez odezvy.

Zkusila to znovu, tentokrát silněji, až se dveře s oprýskaným nátěrem zachvěly. Ale ani potom se nic nezměnilo.

Chvíli tam jen bezradně postávala a váhala. Pak si uvědomila, že není čas na slušnost. Když odejde, omluvy se nedočká. Sáhla po klice a dveře povolily.

Objevila se před ní místnost, jejíž půdorys důvěrně znala. Jen to tady vypadalo jinak. Zatažené závěsy propouštěly dovnitř jen slabé světlo. Na stole stály špinavé talíře a po podlaze se válely kusy oděvů a prázdné lahve.

„Co tady chceš?“ prořízl ticho hlas ostrý jako nůž.

Marta sebou trhla a málem nadskočila. Teprve nyní si všimla, že v nejtemnějším rohu sedí na starém koberci Miluše.

„Zmiz,“ řekla, když se prudce postavila a udělala krok vpřed.

Marta neposlechla. Měla chuť její jízlivost oplatit, ale zarazila se. I přes šero zpozorovala nafialovělé kruhy na jejích zápěstích.

Proč má modřiny na rukách? Snad taky nedostala na zadek, problesklo jí hlavou.

„Kdo ti to udělal?“ vydechla.

Miluše se zachmuřila a stáhla si rukávy. V očích měla směs hněvu a hanby. „Tobě je po tom houby!“ vyštěkla, ale hlas se jí zachvěl.

Dívka na prahu sklopila oči k zemi. Nemusela být četníkem, aby odhalila pravdu. Ať už se tu událo cokoli, její spolužačka trpěla daleko více než ona při výprasku. A to nejen dnes. Vztek, s nímž sem přišla, se znenadání rozmělnil soucitem.

„Odejdi,“ zopakovala Miluše naléhavěji. Odhodlaně zamířila ke dveřím, jako by je chtěla otevřít a návštěvu vystrčit ven. Zdála se neklidná.

„Někdo má přijít?“ nadhodila Marta opatrně.

„Táta má noční. Každou chvíli se může vrátit pro věci.“

Kromě křiku a pití se o jejím otci proslýchalo ledacos. Dělal hlídače ve skladišti, díky čemuž získal i tento byt. Ve službě se však moc nepředřel. Často si směnu krátil toulkami po okolí, navštěvoval sousedky nebo celou noc spal. Div, že ho od dráhy ještě nevyhodili.

Marta polkla, ale zůstala stát. Musela Miluši vysvětlit, proč přišla. „Já... chtěla jsem jenom, aby ses mi omluvila. Ty šaty byly nové, maminka mi je –“

„Ty brečíš kvůli šatům?“ skočila jí nevybíravě do řeči. „Dostala jsi jenom jednu!“ hlas jí rozčlením zesiloval. Jako by se v ní něco zlomilo a měla chuť všechno ze sebe vykřičet. „Co mám říkat já?! Vždyť... mě bije skoro pořád! Dneska, včera, předevcírem. A zítra určitě taky. On...“ zaváhala. Pak se ale nadechla a s výdechem prozradila to nejbolestivější tajemství. „Někdy mě tahá za vlasy, až mu chomáč zůstane v ruce. Používá řemen nebo mě přiváže ke stolu. Provazem,“ ukázala k haraburdí na skříni. „Říká, že si to zasloužím, když zlobím, ale někdy ani nevím, za co dostávám výprask. On se napije a pak mu všechno vadí. Talíř na stole, otevřené dveře, že jsem něco řekla, nebo neřekla nic. Nikdy nevím, co přijde.“

Marta strnula, jako by jí nohy srostly se zemí. Tušila, že je Milušin otec zlý, ale toto nečekala.

Jak je to možné? přemítala a v hlavě se jí míhaly obrazy z domova. Tatínek, jak ji houpe na zádech, maminka, jak se smíchem vaří, jejich společné neděle u stolu, kdy se s Láďou pošťuchují, ale nikdy za to nedostali na zadek. Jak to, že někde je doma klid a jinde se děje toto? Co musel člověk provést, aby si zasloužil přivázat ke stolu? Na takovou nespravedlnost nebyla připravená. Odpověď ležela na dně nedopitých lahví. To, že skutečným viníkem je alkohol, docházelo i tak nevyzrálé dívce, jako byla Marta.

Neodvážila se Miluši politovat. Cítila, že o soucit nestojí. Místo toho, po chvílce váhání, řekla to první, co jí napadlo. „Můžu ti pomoci s nádobím?“

„Ne,“ zaznělo rázně, ale najednou se plavovláska zarazila. Jako by jí teprve nyní došlo, co Marta řekla. Pak krátce pohlédla na stůl plný špinavých talířů a hrnků. „Jestli chceš...“ pokrčila rameny. „Ale musíme to udělat rychle.“

Divila se sama sobě, přesto do lavoru napustila vodu, přidala prášek a společně začaly mýt. Voda brzy zčernala, plavala na ní mastná oka, ale dívkám to nevadilo. Nervózně po sobě pokukovaly, pilně pracovaly, i beze slov si poprvé rozuměly.

Nečekaný okamžik souznění jim připadal vzácný. Nic však netrvalo věčně. Marta zrovna oplachovala hrnek, když jí vyklouzl z ruky a voda vystříkla až na Milušinu halenku.

„Promiň... ne-nechtěla jsem,“ koktala v očekávání křiku.

Překvapení toho dne ale ještě neskončilo. Sousedka halenku přešla pohledem a ledabyly mávla rukou. „Aspoň není tak špinavá jako ten hrnek,“ ušklíbla se. Dokonce to vypadalo jako náznak úsměvu a Marta jí ho oplatila.

Pouze u nádobí to nezůstalo. Společně pak zametly a poskládaly rozházené oblečení. Miluše brala to otcovo – nechtěla, aby kdokoliv viděl, jak je potrhané a zaneřáděné, ale ani jedinkrát ho nezmínily. A o tmavomodrých šatech také nepadlo ani slovo.

„Už musím domů,“ rozhodla se zanedlouho Marta, když si otřela čelo a odhrnula závěs.

Nadýchané červánkové mraky nahradilo nepropustné šero. Maminka už se po ní určitě bude shánět. Přesto se přede dveřmi zastavila. Vypadalo to, že nad něčím urputně přemýšlí.